

бойові чергування, / піднімається на позиції / з грижами, з температурами, із простатитами, / із контузіями, з астмами і алергіями, / з високою імовірністю / не повернутися, / з думками про когось / найважливішого. / Все зносить, вірить у все, / сподівається всього, все терпить!» [2, с. 101].

Отже, сучасна українська література війни є яскравою самобутньою сторінкою нашого культурного розвитку і засвідчує, що ми остаточно відбулися, бо «музи не мовчать» навіть у найтемніші часи.

Список використаної літератури

1. «Вічність трива цей день...» Художні хроніки війни / за ред. М. Жулинського; упоряд.: Н. Торкут, О. Поліщук, Т. Головань, Н. Герасименко, А. Матющенко. Тернопіль: Джура, 2023. 444 с.
2. Дронь А. Тут були ми [Текст]: поезія. Львів: Видавництво Старого Лева, 2024. 112 с.
3. Дронь А. Гемінгвей нічого не знає [Текст]: коротка проза Львів: Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.
4. Освітній волонтерський проєкт «Патріотичні й небайдужі». Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>
5. Скоріна Г. Каталог книжок про російсько-українську війну. 2023. URL: <https://bookforum.ua/participants/13070>
6. Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу [Віталій Портников, Володимир Рафеєнко, Станіслав Асєєв та ін.] / Упоряд. Юлія Бентя, Олег Коцюба, Наталія Федущак. Світлини Анни Ільченко. Київ: Критика, 2024. 208 с.

Марія Стецик,
кандидат філологічних наук, доцент
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ФРАНКІАНА ВАСИЛЯ СІМОВИЧА ЯК НАУКОВИЙ ПРЕТЕКСТ «ДОСЛІДІВ І ДОСВІДІВ» МОВОТВОРЧОСТІ КАМЕНЯРА

*І пророчий тон Мойсея,
вогонь і видержана стилева чудова мова*

*підносить Франка до тих вершків,
яких досяг Шевченко*

(Василь Сімович)

Василь Сімович належить до когорти знаних науковців, ревних подвижників української культури і виховників того славного покоління, що офірувало весь вік, весь труд «у незламнім завзятті» рідному народові. У його особі гармонійно поєднався блискучий літературознавець, досвідчений мовознавець, видавець, редактор, активний громадський діяч і справжній будитель національної самосвідомості галичан, буковинців, наддніпрянців.

У фокусі наукових зацікавлень ученого – й постать Івана Франка, мистецький та суспільно-політичний феномен українського Мойсея. Український учений не лише всіляко популяризував творчість Каменяра (писав передмови до його творів, зокрема до повістей «Захар Беркут», «Перехресні стежки», «Основи суспільности», на прохання автора упорядковував збірку «З вершин і низин», здійснив спробу хронологічного впорядкування друкованих у різних збірниках поезій (1873 – 1893 рр.), випрацював засади мовно-правописного редагування творів), а й створив серію різноформатних праць – біографічних нарисів, ювілейних статей, спогадів, проникливих інтерпретацій знакових текстів. Монументальна постать Франка – письменника, політичного діяча, громадянина – найповніше презентована в розлогій статті «Іван Франко, його життя та діяльність». На жаль, франкіана Василя Сімовича, як і вся його наукова та публіцистична спадщина через цинічну тактику окупанта – знищити національну пам'ять народу, перетворити його в аполітичну й байдужу до свого спадку масу, довгий час була недоступною для широкого загалу. З відновленням Незалежності ім'я В. Сімовича повернуто українській гуманітаристиці та культурі, а його справжня Франкіана посіла в ній гідне місце. До 150-літнього ювілею оприлюднено окремою книгою увесь франкознавчий доробок ученого стараннями львівських мовознавців Марії Білоус та Зеновія Терлака. Їм належить також передмова та примітки.

В. Сімович одним із перших намагався дати відповідь на питання, «хто був для нас Франко, яка його вага для нашого народу та чим його ім'я стало для нас безсмертне» [5, с. 141]. Франкознавчий доробок Сімовича різногранний, цікавий, актуальний для кожного наступного покоління дослідників, що намагається осягнути універсум Каменяра, торкнутися довершених ізмаргдів мовостилю та зачерпнути з лінгвософських глибин. У франкознавчих розвідках В. Сімовича не лише крізнить заклик до всебічного вивчення спадщини поета й належного пошанування його пам'яті, а й лунає засторога від однобічного потрактування творчості аж до заслонення його національного обличчя, імплікування справжніх заслуг митця й громадсько-політичного діяча як великого національного українського революціонера й патріота: «він великий учитель народу <...>, коли треба було, не гласкав по голівці, а громом гримів, стермошував нашим сумлінням» [5, с. 202]. Інтерпретаційний досвід українського вченого, його редакторська практика, глибокі літературознавчі рефлексії над творчістю загалом і над конкретними текстами – запорука неупередженого й глибокого прочитання Франка, націєцентричного осмислення його творчо-наукового доробку, адже не було «на протязу сорока літ ні одної духової прояви в житті галицького народу, яка не в'язалась б безпосередньо або посередньо (через ідеї Франкові) з ім'ям великого поета» [5, с. 17].

В. Сімович увів до науково-інтерпретаційного дискурсу крилатий наратив про «печать духа свого Мойсея», що на кожному історичному відтинку набуває особливих сенсотвірних конотацій, не відходячи від свого прецедентного ядра. Не втратили своєї актуальності й розмисли про каменярів; «сю скалу» і про той град каміння, що посипався на відчайдухів. Надто вузьким був світогляд більшості галичан, надто «заскорузлими були думки», аби почути «могутні удари молота», дійти осягнення-одкровення, що лише «дух, наука, думка, воля не уступить пільмі поля» [6, с. 97].

Намагаючись донести до звичайно, пересічного – «рядового» – читача непроминальну велич постаті Івана Франка, В. Сімович насамперед актуалізував крилаті наративи зі знаменитої поеми «Мойсей»: «Сорок років орав» дике поле

для грядущих поколінь». Сорок років «просікав та протинав серед найгущих хащів» для нас шлях. Сорок років віддавав усе, що мав у житті, для одної думки, і «горів, і страждав, і трудився для неї» <...>. Хотів бачити народ у «народів вольних колі» [5, с. 133 – 134]. Український франкознавець вдало й переконливо виокремив мислетворчі сенси й засадничі аксіологеми Франка. У візії науковця поет постає не лише як Каменярь і революціонер-демократ, що імпонувало критиці «Советського Союзу, яка підносила велику вагу Франка» саме в такому розрізі [5, с. 15], а передовсім як пророк, «наш Мойсей, що вів нас на шляхи золоті».

Прониклива мойсеїана В. Сімовича – одна з наріжних тем ученого, адже він був очевидцем приїзду Івана Франка до Чернівців у травні 1913 року. Незабутнім залишилося враження, яке справив поет на присутніх, коли читав свою поему «Мойсей». «Це ж не декляматор перед ними, не той, що завчив чужу поему, а творець сам, той, що виносив свого «Мойсея» під серцем, що цілого себе вклав у нього, це ж він сам той Мойсей, народний провідник <...>» [5, с. 131]. У Франковому тексті ми бачимо Мойсея не в ореолі величі і слави, не як співучасника високого діалогу з Творцем та ревного виконавця Божої волі й Божого промислу, що єдиний серед свого народу розуміє СЕНС виходу з рабства. Це – зневажений і відкинений своїм народом пророк, а в нього ж він вклав усе найвище, найкраще, найсокровенніше, найсвятіше. Ще зовсім молодий – 23-літній – В. Сімович найтоншими «фібрами української душі» відчув знаковість поеми, її позавимірність і позачасовість для українського драматичного поступу «у безвість віків», аби «простувать в ході духові шлях».

В. Сімович також побачив Франка не великим і величним мужем, а тяжко хворим, знесиленим і згорьованим батьком, що два тижні перед тим втратив «улюбленого сина Андрія» [5, с. 130]. У Сімовича багато в чому емоційно-масстатичне сприйняття «Мойсея» (рівно ж самого Франка) – «натурою перед очима» – стало своєрідним «рецептивним еталоном» для її поціновувачів та інтерпретаторів, адже твір і досі «напуває націю духовною енергетикою». Ю. Шевельов назвав поему «другим Заповітом після Шевченкового» [Цит. за: 4,

с. 130]. «Твором цілого життя, сумою змагань, мрій та ідеалів» вважав поему М. Євшан, адже «такі твори і пишуть генії на вершинах своєї творчості перед фізичною або моральною смертю» [2, с. 437]. У візії Д. Павличка, поема – «найяскравіше видиво» духу Франка [3, с. 5]. Профетично узагальнює Д. Донцов: «Нація, що прагне волі, мусить не зневірюватись, бути певною в тім, що її провадить Бог до її мети» [1, с. 103].

В. Сімович у потрактуванні мислеобразної специфіки Івана Франка філігранно точно налаштовує націєцентричну дослідницьку оптику, застерігає від спрощених та суспільно-утилітарних підходів, зі спроб применшити велич Каменяревої мистецько-громадянської постави (політичне москофільство, соціалістична заангажованість, «громадівська заслона», галицький консерватизм, мовна строкатість). Поштовхом до нових прочитань і перепрочитань Франка може також слугувати спостереження-заувага В. Сімовича: «поет – вічний рекрут» (а не усталене й стереотипне «вічний учень»), тобто той, який «робить те, що каже йому робити його наставник – національний обов'язок, національне сумління, і він того наставника слухає – мусить слухати!». Мусить боліти *«чужим і власним горем, / в його чутливість сильна, дика, / еольська гарфа мов велика, / що все бринить і не втихає»* [5, с. 192 – 193].

В. Сімович звертає увагу на ще одну вагому грань Франкової мовотворчості – його світоглядний та соборницький мовоцентризм, пристрасність в обстоюванні питомого слова притлумленого народу, яке погордливо відкидали, зрікалися або ж навіть забороняли, нищили. Саме Франко був одним із перших, хто заговорив про «міць духа і вогонь любові» зневаженого й висміюваного діалекту, про впевненість, що відкинуте й занедбане слово буде записане «самостійно між культурні мови». Ніхто в Галичині після М. Шашкевича не підносив українське слово до таких висот, не актуалізував його унікальний аксіологічний вимір (і в поезіях, і в публіцистичних розмислах), як це зробив Франко, постійно наголошуючи, що слово, мова – «річ, потрібна мільонам». В. Сімович підкреслює, що поет обстоював соборність української мови, її

спільність «для всіх українців, в наддніпрянських, і наддністрянських» [5, с. 189]. Усією своєю літературною працею І. Франко змагав до того, аби його мова, не «траплячи своєї галицької основи», була зрозуміла для всього українського народу, без огляду на те, де він живе [6, с. 190].

Франкіана Василя Сімовича постає як цінний досвід проникливої рецепції та інтерпретації творчого доробку Івана Франка – знаного й ще не знаного, пізнаного й пізнаваного. Філігранний стиль літературно-критичного аналізу та доглибинних лінгвостилістичних рефлексій, тонкі спостереження над формою і змістом різножанрових текстів органічно, біографічні силуети вплітаються в канву оповіді про складні й часто суперечливі суспільні обставини, в історичні та культурні контексти життєдіяльності й життєтворчості Івана Франка.

Список використаної літератури

1. Донцов Д. Туга за героїчним : Ідеї і постаті літературної України. Лондон : СУМ, 1953. 160 с.
2. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ : Основи, 1998. 657 с.
3. Павличко Д. Сучасні акценти у поемі Івана Франка «Мойсей» / Іван Франко. «Мойсей». Дрогобич : Коло, 2005. С. 5 – 20.
4. Стецик М. Поема Івана Франка «Мойсей» : фрагменти текстової стереометрії / «Поезії дивнії чари». Франкознавчі та інші студії / НАН України. Інститут Івана Франка; [відповід. Ред. А. Швець; наук. ред.: К. Дронь, І. Котик, М. Лапій; передм. А. Швець; редкол.: Є. Нахлік (гол.) та ін.]. Львів, 2020. 392 с. С. 129 – 142.
5. Франкіана Василя Сімовича / Упоряд., передмова та приміт. М. Білоус і З. Терлака. Львів, 2004. 234 с.
6. Франко І. Вибрані твори: В 3-х т. Т. I : Поезії, поеми. 2-е вид., доп. / Ред. колегія: Скотний В. та інші; упор. Шалата М. Дрогобич : Коло, 2005. 824 с.

Світлана Сухарева,
доктор філологічних наук, професор